

Vpliv dinamike velikih podjetij na dinamiko malih podjetij in sivo ekonomijo v panogi lesarstva

Jože Kocjančič, Štefan Bojnec

Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper, Cankarjeva 5, 6104 Koper,
joze.kocjancic@siol.net, stefan.bojnec@fm-kp.si

Opravljen raziskava ugotavlja vpliv dinamike velikih podjetij v panogi lesarstva na dinamiko malih podjetij in delež sive ekonomije v panogi. V kvantitativni raziskavi uporabljeni podatki temeljijo na izbranem vzorcu malih in velikih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji. Raziskava je ob pomoči izbranih analitičnih metod pokazala sorazmerno majhen vpliv dinamike in velikostne strukture velikih podjetij na dinamiko malih podjetij v panogi lesarstva. Pomemben vpliv pa izkazuje dinamika velikih podjetij v panogi lesarstva na delež sive ekonomije v panogi. Na osnovi rezultatov opravljene raziskave so predlagane nekatere rešitve problemov. Predlagane rešitve temeljijo na ureditvi državnega regulatornega sistema na način, ki ne bo omejeval formalnega sektorja, ter na pozitivnih zgledih države, ki bodo spodbujali gospodarno ravnanje. Nadalje je pomembno omogočanje enostavnejše pridobitve potrebnega finančnega kapitala za mala podjetja ob sprejemljivih jamstvih in stroških financiranja ter uvedbi dodatne neformalne oblike izobraževanja, ki bi temeljila na pridobivanju temeljnih poslovnih znanj.

Ključne besede: podjetja, dinamika podjetij, podjetništvo, siva ekonomija, panoga lesarstva, Slovenija.

1 Uvod

Raziskava se nanaša na področje obnašanja podjetij in podjetništva ter znotraj tega obravnava ožje znanstveno področje, ki se nanaša na dinamiko in dejavnike nastajanja in umiranja podjetij ter sivo ekonomijo. Temelj raziskave so ekonomska teoretična spoznanja in empirične analize o obnašanju podjetij in podjetništvu ter o dejavnikih, ki vplivajo na nastajanje in umiranje podjetij ter na sivo ekonomijo. Cilj raziskave je ugotoviti, na kakšen način in v kolikšni meri spreminjanje števila in pomena velikih podjetij v panogi lesarstva vpliva na dinamiko nastajanja novih malih podjetij, na morebitne izstope malih podjetij v panogi ter na sivo ekonomijo v panogi lesarstva.

Prvi del raziskave temelji na osnovnih teoretičnih in empiričnih spoznanjih o obnašanju podjetij, ki so povzeta po avtorjih, ki to obravnavajo za zahodna tržna gospodarstva in za tranzicijska ter nastajajoča tržna gospodarstva (na primer Geroski in Machin 1993; Machin in Van-Reenen 1993; Bojnec 1998, 2000; Develaar 1991; Klepper 1999). V nadaljevanju raziskava temelji na teoretičnih in empiričnih izhodiščih, ki obravnavajo dejavnike nastajanja in umiranja podjetij in so bila razvita predvsem za zahodna tržna gospodarstva (na primer Antoncic 2007; García-Morales et al. 2006; Kraus in Schwarz 2007; Smith et al. 2007; Baily et al. 2004, Audretsch 2006, Faisal et al. 2007), kot tudi na rezultatih empiričnih raziskav za slovensko gospodarstvo (na primer Bojnec in Xavier 2004, 2005, 2007; Rebernik et al. 2006; Kocjančič in Bojnec

2007). V drugem, empiričnem delu naloge so obdelani rezultati opravljene raziskave, kjer je kot vir uporabljen vzorec malih in velikih slovenskih podjetij, ki delujejo v panogi lesarstva v Sloveniji. Na koncu podajamo sklepne ugotovitve in nekatere predloge.

2 Teoretična izhodišča dinamike podjetij in sive ekonomije

2.1 Dejavniki dinamike velikih podjetij

Različne raziskave, ki proučujejo dinamiko vstopov in izstopov podjetij, poročajo o visoki stopnji korelacije med dinamiko vstopov in izstopov podjetij, ki pa se deloma razlikuje v odvisnosti od panoge, ki je predmet proučevanja. Stopnja korelacije je podobna kot pri dinamiki vstopov in izstopov podjetij glede na življenjski cikel, v katerem se podjetja nahajajo. Empirične študije, ki proučujejo makroekonomsko okolje v smislu poslovnih zmogljivostih, kažejo, da je dinamika nastajanja in umiranja podjetij povezana s spremembami v makroekonomskem okolju, v katerem proučevana podjetja delujejo (Hudson 1986; Robson 1996). Dinamika izstopov podjetij se povečuje, če se povečuje finančna nestabilnost v skladu s hipotezo o življenjskem ciklu podjetja. Tako dinamika nastajanja kot dinamika umiranja podjetij pa se spreminja glede na stop-

njo finančne stabilnosti tako nominalno kot realno. Ekonomski cikel, opredeljen z makroekonomskimi spremenljivkami, kot so stopnja povpraševanja, stopnja nezaposlenosti in rast stopnje ponudbe, vpliva na stopnjo dobičkonosnosti (Geroski in Machin 1993; Machin in Van-Reenen 1993; Geroski et al. 1997), ki posledično vpliva na dinamiko vstopov in izstopov podjetij. Raziskave potrjujejo vpliv sprememb v makroekonomskem okolju na dinamiko nastajanja in umiranja podjetij (Higson et al. 2002, 2004).

Rast trga in tehnološke spremembe so glavni dejavniki, ki vplivajo na strukturo proizvodnje in distribucije. Stopnja rasti se odraža v dinamiki vstopov in izstopov podjetij ter njihovi velikostni strukturi (Dunne et al. 1988). Velika podjetja, ki vlagajo več sredstev v raziskave in razvoj (R&R), in podjetja, ki imajo uspešnejše R&R projekte, kažejo težnjo rasti, ki je dodatno spodbujena z izstopi manj učinkovitih podjetij (Klepper 1999). Življenjski cikel se skozi povpraševanje in neposredne investicije odraža v mednarodni migraciji delovno intenzivnih panog. Teorija življenjskega cikla, ki temelji na povpraševanju in neposrednih investicijah temelji na dveh domnevah. Prvič, da se povpraševanje po novih izdelkih ustvarja v razvitih industrijskih državah in se nato razširi na področja manj razvitih držav. Drugič, da se z zrelostjo v smislu življenjskega cikla manj vlaga v tehnološki razvoj in inovacije, kar se odraža v razvojnem ciklu na način, da se nove industrije začenjajo v visoko industrijskih državah, kjer obstajajo povpraševanje ter tehnološki in znanstveni viri. S povečevanjem povpraševanja na manj razvitih trgih proizvodnja postane standardizirana, kar omogoča selitev proizvodnje v manj razvite države s cenejšo delovno silo. Razvite industrijske države začenjajo proizvode uvažati iz držav s cenejšo delovno silo (Vernon 1966).

2.2 Dejavniki dinamike malih podjetij

Na dinamiko nastajanja ali prenehanja delovanja nekega gospodarskega subjekta vpliva množica različnih dejavnikov, med katerimi so dejavniki tako ekonomskega kot neekonomskega značaja (Antončič 2007; García-Morales et al. 2006; Kraus in Schwarz 2007; Smith et al. 2007). Oportunitetni stroški kapitala, dostop do kapitala, donosnost kapitala, obravnava usposobljene delovne sile, managementa in tržnih kanalov, vplivi lokalnih oblasti so samo nekateri od dejavnikov, ki vplivajo na odločitev o ustanovitvi ali prenehanju delovanja podjetja (Bojnec in Xavier 2004, Baily et al. 2004, Audretsch 2006, Faisal et al. 2007). Močan vpliv na ekonomsko upravičenost poslovnih podjetij in na s tem povezano dinamiko podjetij imata denarna in proračunska politika, ki z obrestnimi merami, davki in javnimi izdatki vplivata na donosnost kapitala (Li et al. 2007). Socialni partnerji in sindikati prav tako vplivajo na dinamiko nastajanja in umiranja podjetij z določanjem minimalnih in zajamčenih plač, saj dvigujejo točko preloma na raven, kjer so določena podjetja prisiljena prenehati s poslovanjem in se umakniti s trga.

Raziskava dejavnikov nastajanja in umiranja podjetij v predelovalnem sektorju gospodarstva v Sloveniji, ki sta jo opravila Bojnec in Xavier (2004) za obdobje 1994–2000 kaže, da na dinamiko vstopov in izstopov slovenskih podjetij pomembno vplivajo dejavniki, kot so tehnološke ovire, vrsta lastništva podjetja, izvozna orientacija, tuji konkurenčni pritiski in panožne

značilnosti. Raziskava kaže, da delovno intenzivne panoge izkazujejo večjo stopnjo vstopov novih podjetij. Ta podjetja zaradi nizkega vstopnega kapitala izkazujejo boljše stopnjo donosnosti, zaradi česar je mogoče zaznati manjši delež izstopov teh podjetij. Podjetja z večjim deležem zasebnega lastništva izkazujejo večji delež izstopov zaradi stečaja. Izvozno usmerjena podjetja izkazujejo manjši delež izstopov podjetij, hkrati pa tudi manjši delež nastajanja novih podjetij. Neučinkovita domača podjetja so izrinjena s trga zaradi ponudbe tujega blaga boljše kakovosti. Panoge z visoko koncentracijo podjetij, izkazujejo večji delež izstopov neučinkovitih podjetij kot panoge, v katerih je koncentracija podjetij manjša (Bojnec in Xavier 2004, 2005, 2007).

Raziskava dejavnikov dinamike malih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji, ki sta jo opravila Kocjančič in Bojnec (2007) kaže, da na odločitev o ustanovitvi podjetja vplivajo predvsem dejavniki okolja malih podjetij in dejavniki vloge podjetnika. Med dejavniki okolja podjetja imajo največji vpliv dejavniki, kot so delež prodaje, sposobnost financiranja tekočega poslovanja in plačilna nedisciplina. Med dejavniki vloge podjetnika pa največji vpliv izkazujejo dejavniki sposobnost zaznavanja poslovnih priložnosti, sposobnost vodenja podjetja in motivacija podjetnika. Na odločitev o izstopu ali prenehanju poslovanja podjetja izkazujejo največji vpliv dejavniki okolja podjetja in v nekoliko manjši meri dejavniki vloge podjetnika.

2.3 Dejavniki sive ekonomije

Slovenija je v študijah o sivi ekonomiji redko zajeta. Še največkrat je omenjena v raziskavah sive ekonomije v tranzicijskih državah ali pridruženih članicah EU. Rezultati raziskav se običajno razlikujejo zaradi uporabljenih različnih definicij in metodologij, kar pogosto onemogoča njihovo primerljivost. Raziskava, ki sta jo opravila Schneider in Enste (2003), navaja 22,6% delež bruto družbenega proizvoda, ustvarjenega v sivi ekonomiji v Sloveniji v obdobju 1990–1993, 23,9% v obdobju 1994–1995 in 26,7% v obdobju 2000–2001, pri čemer sta upoštevala vse tiste ekonomske aktivnosti, ki so administrativno urejene in bi bile normalno obdavčene. Ocena deleža sive ekonomije v Sloveniji v letu 2003, ki jo je opravila Evropska komisija, znaša okrog 17% ustvarjenega bruto družbenega proizvoda (European Commission 2004). Primerjava nedavnih ocen deleža sive ekonomije v Sloveniji s preteklimi ocenami kaže na upadanje deleža ekonomskih aktivnosti, ki delujejo v neformalnem sektorju, kar kaže na konec obdobja tranzicije, na učinkovitejše in stabilnejše makroekonomsko okolje, na liberalnejšo zakonodajo in tržno ekonomijo (Nastav in Bojnec 2007).

Internacionalizacija gospodarstva in povečevanje konkurenčnih pritiskov po eni strani spodbujajo fleksibilnost in inovativnost malih podjetij, po drugi strani pa lahko vplivajo na slabše poslovne rezultate predvsem manj učinkovitih malih podjetij. V takih pogojih so posamezniki prisiljeni iskati alternativne vire dohodkov, kar po eni strani vpliva na dinamiko nastajanja novih, učinkovitejših malih podjetij, po drugi strani pa povečuje delež dejavnosti, ki delujejo v neformalnem sektorju gospodarstva (Nastav in Bojnec 2008). Po mnenju Evropske komisije in OECD (European Commission 2004,

OECD 2002) obstaja neposredna odvisnost med malimi podjetji, predvsem tistimi, v katerih je zaposlen lastnik sam, in sivo ekonomijo. Trditev temelji na dejstvu, da so mala podjetja fleksibilnejša, se laže izogibajo neprijazni zakonodaji in administraciji in zato laže prikrijejo del svoje dejavnosti, ki jo izvajajo v obliki sive ekonomije.

Razmerje med stopnjo nezaposlenosti in dinamiko nastajanja novih podjetij predvsem z namenom samozaposlitve ima lahko tako pozitivne učinke na dinamiko vstopov kot tudi obratno (Audretsch et al. 2005). Prvič, nezaposleni posamezniki so pripravljeni ustanoviti lastno podjetje v primeru nizkih oportunitetnih stroškov samozaposlitve. Drugič, visoka stopnja nezaposlenosti ima za posledico večji delež dejavnosti, ki se izvajajo v sivi ekonomiji, kar je povezano z nizko stopnjo dinamike nastajanja novih podjetij kot posledico gospodarstva v depresiji. Pozitivni vplivi sive ekonomije se kažejo predvsem v zmanjševanju socialnih napetosti, po drugi strani pa je siva ekonomija svojevrsten inkubator novih podjetij, ko posamezniki prerastejo okvir delovanja v tem neformalnem sektorju gospodarstva in ustanovijo nova mala podjetja. Negativni vplivi se izkazujejo predvsem na področju manj pobranih dajatev in manjši konkurenčnosti podjetij, ki delujejo v formalnem sektorju gospodarstva (Nastav 2009).

3 Metodologija in uporabljeni podatki

Cilj raziskave je z izbranimi analitičnimi metodami ugotoviti, na kakšen način in v kolikšni meri spreminjanje števila in pomena velikih podjetij v panogi lesarstva vpliva na dinamiko nastajanja novih malih podjetij, na morebitne izstopne malih podjetij v panogi ter na sivo ekonomijo. Ugotoviti tudi želimo, v kolikšni meri in na kakšen način dinamika vstopov in izstopov malih podjetij vpliva na gospodarske kazalnike uspešnosti, dobičkonosnost sredstev in dobičkonosnost kapitala v panogi lesarstva. Dobljene empirične rezultate raziskave primerjamo s podobnimi raziskavami v literaturi in izvedemo implikacije za podjetniške odločitve na ravni podjetja in za potrebe ekonomske politike.

Za zbiranje podatkov v izbranem vzorcu podjetij je uporabljen anketni vprašalnik, ki je sestavljen iz kratkih, pretežno zaprtih vprašanj. Možnost izbire odgovorov temelji na obliki, ki je znana kot Likertova lestvica (Easterby-Smith, Thorpe in Lowe 2005). Anketiranci obkrožijo enega od petih odgovorov, ki kažejo intenzivnost strinjanja ali nestrinjanja z začetno izjavo v naslednji obliki (Likertova lestvica): sploh ne vpliva – 1, ne vpliva – 2, neodločen – 3, vpliva – 4, zelo vpliva – 5. Zbiranje podatkov s pomočjo anketnega vprašalnika je bilo izvedeno po pošti s priloženim spremnim dopisom in anketnim vprašalnikom, v tretjem četrtletju leta 2008 in delno v začetku leta 2009.

V anketi je bilo vključenih slabih 21% populacije malih podjetij ter samostojnih podjetnikov, ki delujejo v panogi lesarstva, kar pomeni približno 700 podjetij ter celotna populacija velikih podjetij v panogi. Vrnjenih je bilo 168 izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Statistična populacija, ki smo jo opazovali za namene raziskave, po podatkih statističnega urada Republike Slovenije za leto 2007 zajema 3.324 mikro in malih podjetij ter 18 velikih podjetij, ki delujejo v panogi lesarstva

v Sloveniji. Za namene vzorčenja je pri izbiri v vzorec zajetih statističnih enot uporabljena metoda verjetnostnega vzorčenja, kar pomeni, da je imelo vsako podjetje v proučevani populaciji enako možnost, da je izbrano v vzorec. Metoda enostavnega naključnega vzorčenja je bila izbrana zaradi njene primernosti pri vzorčenju v velikih populacijah. Vzorec je potekalo na način, da je bilo v populaciji podjetij, kot so navedena v izbranih zbirkah podatkov, naključno ročno izbrano vsako četrto podjetje, ki je ustrezalo pogoju statistične populacije. Interval je bil izbran tako, da smo število članov populacije delili s številom vzorčnih enot.

V okviru raziskave so z namenom zbiranja in obdelave podatkov uporabljene raziskovalne metode opisne statistike in multivariatna faktorska analiza. Majhna družba je družba, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril: povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50, čisti prihodki od prodaje ne presegajo 7.300.000 evrov in vrednost aktive ne presega 3.650.000 evrov. Velika družba je družba, ki izpolnjuje naslednja merila: povprečno število delavcev v poslovnem letu presega 250, čisti prihodki od prodaje presegajo 29.200.000 evrov in vrednost aktive presega 14.600.000 evrov (ZGD 2006, 55. člen).

Temeljna teza raziskave je, da obstaja neposredna povezanost med spreminjanjem števila in pomena velikih podjetij v panogi lesarstva in dinamiko nastajanja in umiranja malih podjetij v panogi ter med spreminjanjem deleža sive ekonomije v panogi in ekonomsko uspešnostjo v panogi.

Temeljna teza temelji na naslednjih podtezah:

- zmanjševanje števila velikih podjetij vpliva na povečano dinamiko vstopov in izstopov malih podjetij v panogi lesarstva;
- povečana dinamika vstopov povečuje konkurenčne pritiske, je negativno povezana z ekonomsko uspešnostjo panoge lesarstva in je pozitivno povezana z izstopi malih podjetij v panogi lesarstva; hkrati je povečana dinamika podjetij pozitivno povezana z ekonomsko uspešnostjo rastočih podjetij, ki so preživela povečane konkurenčne pritiske v panogi lesarstva;
- zmanjševanje števila velikih podjetij v panogi povečuje delež sive ekonomije v panogi lesarstva.

Temeljna teza raziskave je testirana s pomočjo za ta namen postavljenih hipotez in raziskovalnih vprašanj. Raziskava temelji na zbiranju informacij s pomočjo anketnega vprašalnika, ki je omogočil pridobitev informacij za testiranje hipotez. Pridobljeni odgovori na raziskovalna vprašanja so testirani s pomočjo statističnega testa za določitev odvisnosti oziroma neodvisnosti določenih spremenljivk, njegovi rezultati pa omogočajo, da se temeljna teza potrdi ali zavrže.

4 Struktura in dinamika malih podjetij v panogi lesarstva

Raziskava temelji na teoretičnih in empiričnih izhodiščih, ki obravnavajo dejavnike nastajanja in umiranja podjetij in so bila razvita predvsem za zahodna tržna gospodarstva, kot tudi na rezultatih empiričnih raziskav za slovensko gospodarstvo (na primer Rebernik et al. 2006 Bojnec in Xavier 2004, 2005, 2007). Prav tako je poudarek na raziskavah o strukturi in dina-

Tabela 1: Populacija podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji, 2007

Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD)	Število podjetij		Število oseb, ki delajo	
	DD20	DN36	DD20	DN36
Mikro podjetje (0 – 9 zaposlenih)	1.520	1.568	3.030	3.139
Malo podjetje (10 – 49 zaposlenih)	119	117	2.326	2.524
Skupaj mikro in mala podjetja	1.639	1.685	5.356	5.663
Velika podjetja (več kot 250 zaposlenih)	6	12	3.385	5.212
Skupaj opazovana populacija	1.645	1.697	8.741	10.875

Opomba: DD20 – obdelava in predelava lesa

DN36 – proizvodnja pohištva in druge predelovalne dejavnosti

Vir: SURS 2008 (SI-stat).

miki malih podjetij (na primer European Commission 2002, IMAD 2004).

V raziskavi nastopajo kot statistična populacija vsa mikro in mala podjetja, ki delujejo v panogi lesarstva in po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD) spadajo v podskupino DD20 – obdelava in predelava lesa, ter skupino DN36 – proizvodnja pohištva in druge predelovalne dejavnosti (tabela 1).

4.1 Vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na dinamiko malih podjetij

Na podlagi opravljene analize, ki temelji na rezultatih opravljene ankete lahko sodimo, da je vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na dinamiko nastajanja malih podjetij v panogi lesarstva sorazmerno šibak oziroma po mnenju respondentov le v manjši meri vpliva na dinamiko nastajanja in umiranja malih podjetij v panogi lesarstva (slika 1).

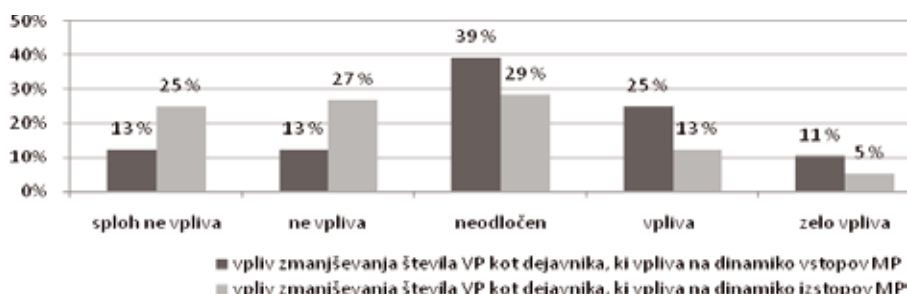
Rahlo večji vpliv izkazuje sicer vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na dinamiko nastajanja malih podjetij v panogi, se pa vrednosti v odgovorih bistveno ne razlikujejo, zato lahko posplošimo razlago tako na dinamiko nastajanja kot na dinamiko umiranja malih podjetij v panogi lesarstva. Povprečna vrednosti pri posameznih dejavnikih se giblje v razponu od 3,00 do 3,09 (neodločen na ocenjevalni lestvici 1–5).

Vpliv novih malih podjetij na ponudbo novih proizvodov

Ugotavljanje vpliva pozitivne dinamike nastajanja novih malih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji na ponudbo novih proizvodov ali storitev zajema štiri dejavnike, ki pojasnjujejo, v kolikšni meri se poveča ponudba obstoječih ali novih proizvodov in storitev ob uporabi obstoječih ali novih prodajnih kanalov. Analiza kaže največji vpliv pozitivne dinamike novih malih podjetij na večjo količino ponudbe obstoječih proizvodov s povprečno vrednostjo odgovorov 3,29 (neodločen do blag vpliv na ocenjevalni lestvici 1–5). Glede na dejstvo, da je razpon povprečnih vrednosti posameznih dejavnikov med 3,09 in 3,29, pa lahko sklepamo, da se nekoliko povečata tako ponudba obstoječih, izpopolnjenih kot ponudba novih proizvodov. Na podlagi tega lahko sklepamo, da so se velika podjetja v delovno intenzivnih panogah, kamor spada tudi panoga lesarstva, prisiljena zaradi ekonomskih razlogov umakniti s trga ali vsaj zmanjšati povprečno velikost podjetij, medtem pa nastale tržne vrzeli zapolnijo obstoječa in nova mala podjetja, ki delujejo predvsem na področjih, ki jih je zaradi narave lokalne naravnosti, logističnih in drugih vzrokov težko preseliti v državo s cenejšo delovno silo.

4.2 Vpliv zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij na dinamiko malih podjetij

Na podlagi opravljene analize, ki temelji na rezultatih opravljene ankete, lahko sodimo, da je vpliv zmanjševanja velikostne

Slika 1: Frekvenčna porazdelitev vpliva zmanjševanja števila velikih podjetij na dinamiko malih podjetij v panogi lesarstva

strukture velikih podjetij na dinamiko nastajanja malih podjetij v panogi lesarstva šibak oziroma po mnenju respondentov bistveno ne vpliva na dinamiko nastajanja in umiranja malih podjetij v panogi lesarstva. Vpliv na dinamiko vstopov izkazuje povprečno vrednost 2,88 in standardni odklon 1,15 ocene, vpliv na dinamiko izstopov pa povprečno vrednost 2,40 (ne vpliva na ocenjevalni lestvici 1–5) s standardnim odklonom 1,11 ocene.

Dejavniki odločitve o ustanovitvi malega podjetja

Dejavniki odločitve za nastanek večjega števila malih podjetij v panogi lesarstva zajemajo tri temeljne dejavnike, ki se nanašajo na reševanje ekonomsko-socialnega statusa posameznika, podjetniški izziv in možnost boljšega zaslužka (tabela 2). Analiza dejavnikov, ki vplivajo na odločitev za ustanovitev novega malega podjetja v panogi, kaže, da izbrani dejavniki izkazujejo pomemben vpliv na dinamiko nastajanja novih malih podjetij v panogi lesarstva. Najmočnejši vpliv izkazuje

dejavniki možnost boljšega zaslužka, sledi mu dejavniki reševanje ekonomsko-socialnega statusa posameznika in dejavniki podjetniški izziv.

Po raziskavi, ki jo je opravil Statistični urad Republike Slovenije (tabela 3), se med najpogostejšimi razlogi za ustanovitev podjetja pojavljajo pričakovanje boljšega zaslužka, želja po izzivih, biti sam svoj gospod in izogniti se brezposelnosti. Na podlagi teh dejstev lahko zaključimo, da se dejavniki, ki vplivajo na odločitev o ustanovitvi novih malih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji, bistveno ne razlikujejo od dejavnikov, ki izkazujejo pomemben vpliv na odločitev o ustanovitvi podjetja v ostalih panogah v Sloveniji.

Dejavniki, ki otežujejo odločitev o ustanovitvi malega podjetja

Dejavniki, ki v največji meri ovirajo odločitev o ustanovitvi novega malega podjetja, so vpliv pomanjkanja poslovnih

Tabela 2: Dejavniki odločitve za nastanek večjega števila novih malih podjetij v panogi lesarstva (Likertova lestvica 1–5)

Dejavniki	N	Povprečna vrednost	Modus	Mediana	Standardni Odklon
Reševanje ekonomsko-socialnega statusa	165	3,62	4	4,00	1,090
Podjetniški izziv	165	3,56	4	4,00	0,872
Možnost boljšega zaslužka	165	3,85	4	4,00	0,964

Opomba: N=število opazovanj. Oznaka stališč: 1 – zelo nepomembno; 2 – nepomembno; 3 – neodločen; 4 – pomembno; 5 – zelo pomembno

Tabela 3: Najpogostejši razlogi slovenskih podjetnikov za ustanovitev podjetja (SURs 2006)

Vrstni red	Najpogostejši razlogi	Delež izbranih odgovorov
1.	Pričakovanje boljšega zaslužka	73 %
2.	Želja po izzivih	69 %
3.	Biti sam svoj gospod	66 %
4.	Izognitev nezaposlenosti	58 %

Vir: SURs 2006, dejavniki poslovne uspešnosti novonastalih podjetij brez predhodnika, nastalih v letu 2002, ki so v letu 2005 še poslovala.

Tabela 4: Dejavniki, ki otežujejo odločitev o ustanovitvi malih podjetij v panogi lesarstva (Likertova lestvica 1–5)

Dejavniki	N	Povprečna vrednost	Modus	Mediana	Standardni Odklon
Pomanjkanje poslovnih znanj	150	2,92	3	3,00	1,201
Pomanjkanje strokovnih znanj	150	2,68	3	3,00	1,143
Pomanjkanje ustanovnega kapitala	153	4,06	5	4,00	0,982
Obstoječa konkurenca v panogi	153	2,86	2	3,00	1,089
Konkurenca sive ekonomije	153	3,35	4	4,00	1,238
Tuja uvozna konkurenca					

Opomba: N=število opazovanj. Oznaka stališč: 1 – zelo nepomembno; 2 – nepomembno; 3 – neodločen; 4 – pomembno; 5 – zelo pomembno

in strokovnih znanj, pomanjkanje ustanovnega kapitala, vpliv obstoječe konkurence, vpliv konkurence sive ekonomije in vpliv tuje uvozne konkurence (tabela 4). Analiza kaže zelo pomemben vpliv dejavnika pomanjkanje ustanovnega kapitala in pomemben vpliv dejavnika konkurence sive ekonomije kot oviro pri določitvi za ustanovitev malega podjetja. Ostali dejavniki izkazujejo manjši vpliv, in sicer od vrednosti nepomembno do neodločen.

Vpliv konkurence malih podjetij na kazalce uspešnosti

Analiza vpliva večjega števila novih malih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji na stopnjo konkurence in kazalce uspešnosti v panogi zajema pet dejavnikov. Zajeti so vplivi povečanega števila novih malih podjetij na stopnjo dodane vrednosti, stopnjo zaposlenosti, stopnjo dodane vrednosti na zaposlenega, stopnjo konkurence in stopnjo ekonomske uspešnosti rastočih preživelih podjetij (tabela 5). Analiza izbranih dejavnikov, kaže neodločen do pomemben vpliv povečanega števila novih malih podjetij v panogi. Največji vpliv izkazuje dejavnik ekonomske uspešnosti rastočih preživelih podjetij, sledi pa mu dejavnik dodane vrednosti na zaposlenega.

4.3 Regresijska analiza

Predmet regresijske je analiza odvisnosti števila malih podjetij (ST_MP) v panogi lesarstva od števila velikih podjetij (ST_VP) in števila zaposlenih v velikih podjetjih (ZAP_VP),

Za namene regresijske analize so uporabljeni podatki povprečnega števila velikih podjetij, povprečnega števila malih podjetij in povprečnega števila zaposlenih v velikih podjetjih v posameznem letu za obdobje 1989- 2007 v skupini DD20 in DN36 (SKD).

Vir podatkov: SURS 2009 (SI-Stat), Slovenija, 1989-2007.

Regresijska enačba:

$$ST_MP = a + b_1 * ST_VP + b_2 * ZAP_VP$$

Ocena regresijske funkcije:

$$ST_MP = 5257,385 + 134,672 * ST_VP - 0,477 * ZAP_VP$$

Na podlagi rezultatov regresijske analize ocenjujemo, da se število malih podjetij v panogi lesarstva v povprečju poveča za 135, če se število velikih podjetij v panogi poveča za 1. Iz navedenega lahko, glede na razpoložljive podatke, sklepamo, da se število malih podjetij v panogi lesarstva povečuje, če se povečuje število velikih podjetij v panogi. Ker gre za istosmerno odvisnost lahko sklepamo, da se tako število velikih podjetij kot malih podjetij v panogi lesarstva povečuje v obdobju panožne in gospodarske ekspanzije in obratno.

Hkrati ocenjujemo, da se število malih podjetij v panogi lesarstva v povprečju poveča za 0,48, če se število zaposlenih v velikih podjetij v panogi zmanjša za 1. Iz navedenega lahko sklepamo, da se število malih podjetij v panogi lesarstva povečuje, ko se zmanjšuje število zaposlenih v velikih podjetjih. Sklepati je, da se času gospodarske ekspanzije povečuje povpraševanje po delovni sili tako v velikih kot malih podjetjih. Posledica tega dejstva je, da določeno število zaposlenih v velikih podjetjih v panogi prepozna podjetniško priložnost, ki izhaja iz povečanega povpraševanja na trgu in se zato odloči zapustiti delovno mesto v velikem podjetju in ustanoviti lastno malo podjetje, hkrati pa velika podjetja v teh obdobjih težko zapolnijo iz tega razloga sproščena delovna mesta.

4.4 Multivariatna faktorska analiza dejavnikov dinamike malih podjetij

S pomočjo multivariatne faktorske analize smo poskušali ugotoviti, ali obstajajo določeni skupni dejavniki (faktorji), s katerimi je mogoče pojasniti razlike v dinamiki malih podjetij. Vpliv na dinamiko malih podjetij smo merili s povprečnimi vrednostmi odgovorov izbranih dejavnikov.

Na podlagi korelacijske matrike smo ugotovili, da je povezanost med povprečnimi vrednostmi odgovorov posameznih dejavnikov relativno šibka. Največja je sicer odvisnost med povprečnimi vrednostmi odgovorov za dejavnike: vpliv donosnosti kapitala na investicijska vlaganja in vpliv dodane vrednosti na zaposlenega na vlaganja v tehnološko opremo. Glede na vrednosti v korelacijski matriki je bil postavljen faktorski model z dvema skupnima faktorjem, s katerima je mogoče

Tabela 5: Vpliv konkurence malih podjetij na kazalce uspešnosti v panogi lesarstva (Likertova lestvica 1-5)

Dejavniki	N	Povprečna vrednost	Modus	Mediana	Standardni Odklon
Vpliv večjega števila MP na stopnjo dodane vrednosti v panogi	156	3,06	3	3,00	1,011
Vpliv večjega števila MP na stopnjo zaposlenosti	156	3,29	4	3,50	0,990
Vpliv večjega števila MP na stopnjo dodane vrednosti na zaposlenega DV/Z	156	3,38	4	3,50	1,062
Vpliv večjega števila MP na konkurenco in stopnjo donosnosti kapitala	168	3,23	4	3,00	0,966
Vpliv večjega števila MP na ekonomsko uspešnost rastočih preživelih podjetij	168	3,41	4	4,00	1,017

Opomba: N=število opazovanj. MP=mala podjetja. DV=dodana vrednost. Z=zaposleni

Oznaka stališč: 1 – sploh ne vpliva; 2 – ne vpliva; 3 – neodločen; 4 – vpliva; 5 – zelo vpliva

Tabela 6: Delež pojasnjene variabilnosti dejavnikov dinamike malih podjetij

Dejavnik	Začetne vrednosti			Končne vrednosti po rotaciji		
	skupaj	delež variance	delež skupaj	skupaj	delež variance	delež skupaj
1	5,132	24,440	24,440	4,495	21,406	21,406
2	3,568	16,992	41,432	2,986	14,221	35,628
3	2,129	10,138	51,569			
4	1,884	8,973	60,543			
5	1,362	6,487	67,029			
:	:	:	:			
21	0,410	0,197	100,000			

Opomba: Metode ocenjevanja: metoda glavnih osi in metoda največjega verjetja.

pojasniti nekaj manj kot polovico skupne variabilnosti dinamike malih podjetij.

Za oceno komunalitet smo uporabili metodo glavnih osi ter metodo največjega verjetja. Na podlagi ocen komunalitet je bilo mogoče ugotoviti najvišje deleže pojasnjene variance s skupnima faktorjema pri dejavnih vpliv večjega števila malih podjetij na stopnjo dodane vrednosti na zaposlenega in možnost boljšega zaslužka. Z dvema skupnima faktorjema lahko pojasnimo slabih 42 % celotne variabilnosti v vzorcu (tabela 6). Faktorske uteži smo ocenili s poševnokotno in pravokotno rotacijo.

Ocena faktorskih uteži na prvem skupnem faktorju pokaže najvišje uteži pri dejavnih stopnja dodane vrednosti na zaposlenega, konkurenca, stopnja donosnosti kapitala in stopnja zaposlenosti, ki so predvsem dejavniki ekonomske narave, zato prvi skupni faktor označimo kot vlogo dejavnikov ekonomske narave na dinamiko malih podjetij. Ocena faktorskih uteži na drugem skupnem faktorju pokaže najvišje uteži pri dejavnih vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na dinamiko vstopov malih podjetij in vpliv zmanjševanja povprečne velikosti velikih podjetij na dinamiko vstopov malih podjetij, ki so predvsem dejavniki vpliva dinamike velikih podjetij na dinamiko malih podjetij, zato drugi skupni faktor označimo kot vlogo spreminjanja števila in velikostne strukture velikih podjetij.

5 Dinamika malih podjetij in sive ekonomije v panogi lesarstva

Raziskava analizira vpliv spreminjanja števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva v Sloveniji na delež sive ekonomije in vzroke za delovanje v sivi ekonomiji v izbrani panogi. Temelj raziskave so osnovna teoretična in empirična spoznanja, ki temeljijo na avtorjih, ki obravnavajo področje sive ekonomije v svetu in v Sloveniji (na primer Smith 1994; Feige 1990, 1999; Fleming et al. 2000; Schneider et al. 2002, 2003; Bojnec in Xavier 2004, 2005, 2007; Nastav in Bojnec 2007a, 2007b, 2008). V zadnjem obdobju se zaradi slabih gospodarskih rezultatov, ki jih dosegata panoga lesarstva v Sloveniji, spreminja število in velikostna struktura velikih podjetij v panogi, kar ima za posledico zmanjševanje števila zaposlenih v tem sektorju gospodarstva. Del presežne delovne

sile, ki se pojavlja kot posledica spreminjanja števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva, se deloma zaradi nezmožnosti zaposlitve in deloma zaradi pričakovanja boljšega zaslužka odloči za sivo ekonomijo, kar vpliva na dinamiko vstopov in izstopov malih podjetij v panogi. Siva ekonomija s svojo ponudbo povečuje konkurenčne pritiske na trgu ponudbe v panogi lesarstva, kar zmanjšuje donosnost panoge in s tem vpliva na povečano dinamiko izstopov manj učinkovitih malih podjetij v panogi.

5.1 Vpliv dinamike velikih podjetij na delež sive ekonomije

Vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na delež sive ekonomije v panogi lesarstva, na podlagi opravljene analize, izkazuje sorazmerno močan pozitiven vpliv na delež sive ekonomije v panogi (vrednost 3,89 na Liketrovi lestvici). Zmanjševanje števila velikih podjetij v panogi lesarstva pomembno vpliva na povečevanje deleža sive ekonomije v panogi.

Vpliv zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij na delež sive ekonomije v panogi lesarstva, na podlagi opravljene analize, izkazuje sorazmerno močan pozitiven vpliv na povečanje deleža sive ekonomije v panogi (vrednost 3,82 na Liketrovi lestvici). Predhodni sklep lahko dopolnimo z ugotovitvijo, da na visok delež sive ekonomije v panogi vpliva tako dinamika zmanjševanja števila kot zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij v panogi.

Analiza vpliva cena dela v strukturi dodane vrednosti na zaposlenega v primerjavi z ostalim gospodarstvom na delež sive ekonomije v panogi in dinamiko izstopov malih podjetij v panogi, izkazuje pomemben vpliv cene dela na dinamiko deleža sive ekonomije (3,85 na Likertovi lestvici) in nekoliko manjši vpliv na dinamiko izstopov. Na podlagi analize anketnih podatkov lahko sklenemo, da oba izbrana dejavnika vplivata na dinamiko deleža sive ekonomije v panogi in na s tem povezano dinamiko malih podjetij.

Vpliv sive ekonomije s svojo ponudbo proizvodov in storitev izkazuje zmerno pomemben vpliv na konkurenčnost malih podjetij v panogi (vrednost je 3,65 na Likertovi lestvici). Siva ekonomija s svojo ponudbo torej zmerno pomembno vpliva na zmanjševanje konkurenčnosti malih podjetij v panogi lesarstva, ki delujejo v formalnem sektorju gospodarstva.

Tabela 7: Dejavniki odločitve za delovanje v sivi ekonomiji (Likertova lestvica 1–5)

Dejavniki	N	Povprečna vrednost	Modus	Mediana	Standardni odklon
Stopnja dodane vrednosti na zaposlenega (DV/Z)	162	3,61	4	4,00	0,954
Nizka dodana vrednost	159	3,60	4	4,00	0,835
Pomanjkanje ustanovnega kapitala	162	3,30	4	3,00	0,918
Stopnja konkurence v panogi	159	3,23	3	3,00	0,885
Višina davkov in prispevkov	162	3,96	4	4,00	0,905
Davčni predpisi	159	3,91	4	4,00	0,786
Možnost za večji zaslužek	162	3,93	4	4,00	0,962
Nizka moralnost ljudi	159	3,58	4	4,00	1,021
Pomanjkanje ustreznih delovnih mest	156	3,06	3	3,00	1,120

Opomba: N=število opazovanj. DV=dodana vrednost, Z=zaposleni. Oznaka stališč: 1 – sploh ne vpliva; 2 – ne vpliva; 3 – neodločen; 4 – vpliva; 5 – zelo vpliva

5.2 Dejavniki in siva ekonomija v panogi lesarstva

Dejavniki sive ekonomije v panogi lesarstva

Analiza dejavnikov odločitve za delovanje v sivi ekonomiji zajema devet najpomembnejših dejavnikov (tabela 7). Najmočnejši vpliv za delovanje v sivi ekonomij izkazujejo dejavniki višina davkov in prispevkov, možnost za boljši zaslužek in davčni predpisi. Najnižji vpliv pa izkazujejo dejavniki pomanjkanje ustanovnega kapitala, stopnja konkurence v panogi in pomanjkanje ustreznih delovnih mest.

Dinamika in delež sive ekonomije v panogi lesarstva

Analiza dinamike in deleža sive ekonomije v panogi lesarstva zajema gibanje deleža sive ekonomije v panogi in oceno deleža sive ekonomije v panogi lesarstva. Ocena dinamike gibanja deleža sive ekonomije, ki temelji na oceni respon-

dentov, izkazuje, da delež sive ekonomije ostaja nespremenjen oziroma se rahlo povečuje. Analiza ocene deleža sive ekonomije v panogi lesarstva po oceni respondentov znaša slabih 22% (tabela 8). Z ocenjenim deležem sive ekonomije, ki znaša slabih 22%, je povsem primerljiva z deležem sive ekonomije ostalega gospodarstva.

5.3 Multivariatna faktorska analiza dejavnikov dinamike sive ekonomije

S pomočjo multivariatne faktorske analize smo poskušali ugotoviti, ali obstajajo določeni skupni dejavniki (faktorji), s katerimi je mogoče pojasniti razlike v deležu sive ekonomije v panogi lesarstva v Sloveniji.

Na podlagi korelacijske matrike smo ugotovili, da je povezanost med povprečnimi vrednostmi odgovorov posameznih dejavnikov relativno šibka. Srednja do visoka je odvisnost med povprečnimi vrednostmi odgovorov za dejavnike: vpliv

Tabela 8: Deleža sive ekonomije v panogi lesarstva

Dejavniki	N	Povprečna vrednost	Modus	Mediana	Standardni odklon
Delež sive ekonomije	165	21,73	30	22,00	9,936

Tabela 9: Delež pojasnjene variabilnosti dejavnikov deleža sive ekonomije

Dejavniki	Začetne vrednosti			Končne vrednosti po rotaciji		
	skupaj	delež variance	delež skupaj	skupaj	delež variance	delež skupaj
1	4,176	29,826	29,826	3,680	26,282	26,282
2	2,133	15,234	45,060	1,792	12,803	39,086
3	1,444	10,316	55,377			
4	1,194	8,531	63,907			
5	0,947	6,763	70,670			
:	:	:	:			
14	0,107	0,762	100,000			

Opomba: Metode ocenjevanja: metoda glavnih osi in metoda največjega verjetja.

zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij na delež sive ekonomije in vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na delež sive ekonomije v panogi. Glede na vrednosti v korelacijski matriki je bil postavljen faktorski model z dvema skupnima faktorjem, s katerima je mogoče pojasniti nekaj manj kot polovico skupne variabilnosti deleža sive ekonomije v panogi. Za oceno komunalitet smo uporabili metodo glavnih osi ter metodo največjega verjetja. Na podlagi ocen komunalitet je bilo mogoče ugotoviti najvišje deleže pojasnjene variance s skupnima faktorjema pri dejavniki vpliv davčnih predpisov in vpliv zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij na delež sive ekonomije v panogi. Z dvema skupnima faktorjema lahko pojasnimo dobrih 45% celotne variabilnosti v vzorcu (tabela 9).

Faktorske uteži smo skušali oceniti s poševnokotno in pravokotno rotacijo. Ne glede na izbrano vrsto rotacije se ocene uteži niso bistveno razlikovale. Ocena faktorskih uteži na prvem skupnem faktorju pokaže najvišje uteži pri dejavniki vpliv konkurence na delež sive ekonomije, vpliv zmanjševanja velikostne strukture velikih podjetij na delež sive ekonomije in vpliv zmanjševanja števila velikih podjetij na delež sive ekonomije, zato prvi skupni faktor označimo kot vlogo splošnih dejavnikov okolja podjetja na delež sive ekonomije v panogi. Ocena faktorskih uteži na drugem skupnem faktorju pokaže najvišje uteži pri dejavniki vpliv davčnih predpisov na delež sive ekonomije, vpliv višine davkov in predpisov na delež sive ekonomije in možnost večjega zaslužka, ki so predvsem dejavniki, na katere vpliva država s svojo politiko, zato drugi skupni faktor poimenujemo kot vlogo države na delež sive ekonomije v panogi lesarstva.

6 Sklep

Pregled najpomembnejših ugotovitev raziskave pokaže, da dinamika zmanjševanja števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva izkazuje zmeren do nepomemben vpliv na dinamiko malih podjetij v panogi. Najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na odločitev za ustanovitev novega podjetja v panogi lesarstva v Sloveniji, so možnost boljšega zaslužka in reševanje ekonomsko-socialnega statusa posameznika, kar je v skladu z rezultati predhodnih raziskav opravljenih v slovenskem gospodarstvu (SURs 2006, Rebernik et al. 2006). Najpomembnejši dejavniki, ki predstavljajo oviro odločitvi za ustanovitev novega podjetja, pa so pomanjkanje ustanovnega kapitala in konkurenca sive ekonomije.

Večji pomemben vpliv izkazuje zmanjševanje števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva na povečevanje deleža sive ekonomije v panogi. Najpomembnejši dejavniki odločitve za delovanje v sivi ekonomiji na podlagi opravljenih raziskav so višina davkov in prispevkov, možnost za boljši zaslužek in davčni predpisi, ki vsi skupaj vplivajo na povečevanje deleža sive ekonomije v panogi. Ocenjeni delež sive ekonomije v panogi lesarstva znaša 21,7%, kar je več kot znaša povprečje v predelovalnem sektorju gospodarstva (Nastav 2009).

Analiza določenih skupnih dejavnikov (faktorjev) dinamike malih podjetij v panogi lesarstva je pokazala vpliv dejavnikov, ki smo jih poimenovali kot vlogo dejavnikov eko-

nomskega značaja in vlogo spreminjanja števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva. Analiza določenih skupnih dejavnikov, ki vplivajo na delež sive ekonomije v panogi lesarstva, je pokazala vpliv dejavnikov, ki smo jih poimenovali kot vlogo splošnih dejavnikov okolja podjetja na delež sive ekonomije in vlogo države na delež sive ekonomije v panogi.

Kot temeljne rešitve v smislu zmanjševanja deleža sive ekonomije in pospeševanja dinamike nastajanja malih podjetij v panogi lesarstva lahko navedemo predvsem ureditev regulatornega sistema, ki dela formalni sektor nezanimiv, na način, ki ga ne bo omejeval, možnosti pridobivanja potrebnega finančnega kapitala ob sprejemljivih jamstvih in stroških financiranja ter zagotavljanje oblik krajšega neformalnega izobraževanja, ki bi potencialnim podjetnikom omogočalo pridobitev temeljnih poslovnih znanj, potrebnih za zagon in vodenje novih malih podjetij. Država naj bi s pozitivnimi zgledi in gospodarnim ravnanjem poskrbela za zgled, ki bodo spodbujali podjetništvo in prispevali k odločitvi za ustanovitev podjetja.

Raziskava je v nasprotju s postavljenimi hipotezami, da zmanjševanje števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva v večji meri vpliva na dinamiko vstopov novih malih podjetij, pokazala dokaj majhen do nepomemben vpliv zmanjševanja števila in velikostne strukture velikih podjetij v panogi lesarstva na dinamiko malih podjetij v panogi. V nasprotju s to ugotovitvijo pa raziskava pokaže pomemben vpliv zmanjševanja števila in velikostne strukture velikih podjetij na povečevanje deleža sive ekonomije v panogi.

Literatura

- Antoncic, B. (2007). Intrapreneurship: a comparative structural equation modeling study. *Industrial Management & Data Systems*, 107(3): 309-325.
- Audretsch, D. B., Carree, A. M., Stel, V. A. & Thurik, A. R. (2005). *Does self-employment reduce unemployment?* Jena: Max Planck Institute of Economics.
- Audretsch, D. B., Keilbach, M. C. & Lehmann, E. E. (2006). *Entrepreneurship and economic growth*. Oxford: Oxford University Press.
- Baily, M. N. & Kirkegaard, J. F. (2004). *Transforming the European economy*. Washington DC: Peterson Institute for international economics.
- Bojnec, Š. & Konings, J. (1998). Job Creation, Job Destruction and Labour Demand in Slovenia. LICOS Discussion Papers 7498. K.U. Leuven: LICOS – Centre for Institutions and Economic Performance.
- Bojnec, Š. (2000). Restructuring and marketing strategies at macro and micro levels: the case of Slovenia. *Europe-Asia Studies*, 52(2000): 1331-1348.
- Bojnec, Š. & Xavier, A. (2004). Entry and exit in transition economies: the case of the Slovenian manufacturing sector. *Post-Communist Economies*, 16(2): 191-214.
- Bojnec, Š. & Xavier, A. (2005). Firm and labour dynamics in Slovenian manufacturing. *Društvena istraživanja*, 14(6): 1103-1127.
- Bojnec, Š. & Xavier, A. (2007). Determinants of firm exit in the Slovenian manufacturing. *Industrial Management & Data Systems*, 107(5): 715-727.
- Davalaar, E. J. (1991). *Regional Economic Analysis of Innovation and Incubation*. Aldershot: Avebury.

- Dunne, T, Roberts M. J. & Samuelson, L. (1988). **Patterns of Firm Entry and Exit in US Manufacturing Industries.** *Rand Journal of Economics*, 19(1988): 495-515.
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R. & Lowe A. (2005). *Raziskovanje v managementu*. Koper: Faculty of Management, Koper.
- European Commission (2002). *SMSs in Europe – Competitiveness, Innovation and the Knowledge-Driven Society*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission. (2004). *Undeclared work in enlarged Union*. COM (98) 219.
- Faisal, M. N., Banwet, D.K. & Shankar R. (2007). Supply chain risk management in SMEs: analysing the barriers. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 4(5): 588-607.
- Feige, E. L. (1990). Defining and estimating underground and informal economies: The new institutional economics approach. *Elsevier World Development* 7 (18): 989–1002.
- Feige, E. L. & Ott. K. (1999). *Underground economies in transition: unrecorded activity, tax evasion, corruption and organized crime*. Brookfield: Ashgate.
- García-Morales, V.J., Llorens-Montes, F. J. & Verdú-Jover, A. J. (2006). Antecedents and consequences of organizational innovation and organizational learning in entrepreneurship, *Industrial Management & Data Systems*, 106(1): 21-42.
- Geroski, P. & Machin, S. (1993). **Innovation, profitability and growth over the business cycle.** *Empirica*, 20: 35-50.
- Geroski, P. & Walters, C. (1997). Corporate growth and profitability. *Journal of Industrial Economics*, 45: 171-189.
- Higson, C., Holly S. & Kattuman P. (2002). The cross sectional dynamics of the US Business cycle: 1950-199. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 26: 1539-1555.
- Higson, C. & Platis, S. (2004). The business cycle, macroeconomics shocks and the cross section: the growth of UK quoted companies. *Economica*, 71: 299-318.
- Hudson, J. (1986). Company liquidations in England and Wales. *Applied Economics*, 18: 219-235.
- IMAD (2004). *Razvoj malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji, Delovni zvezek 6*. Ljubljana: Institute of Macroeconomic Analysis and Development.
- Klepper, S. (1999). *Firm Survival on the Evolution of Oligopoly: working paper*. Pittsburg: Carnegie University.
- Kraus, S. & Schwarz, E. (2007). **The role of pre-start-up planning in new small business**. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 4(1): 1-17.
- Kocjančič, J. & Bojnec Š. (2007). Factors of small enterprise dynamics in the wood industry. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 5(5): 529-540.
- Li, B., Nguyen, V. T. & Binshan, L. (2007). A quantitative analysis on the impacts of bank loans for small enterprises. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 4(2): 119-127.
- Machin, S. & Reenen, V. J. (1993). **Profit margins and this business cycle: evidence from UK manufacturing firms.** *Journal of Industrial Economics*, 41: 29-50.
- Nastav, B., & Bojnec, Š. (2007a). Shadow economy in Slovenia: The Labour Approach. *Managing Global Transitions*, 5(2), 193-208.
- Nastav, B., & Bojnec, Š. (2007b). **The shadow economy in Bosnia and Herzegovina, Croatia, and Slovenia: The Labor Approach.** *Eastern European Economics*, 45(1), 29-58.
- Nastav, B., Bojnec, Š. (2008). Small Business and the Shadow Economy. *Czech Journal of Economics and Finance*, 58(2008): 68 – 80.
- Nastav, B. (2009). *Siva ekonomija v Sloveniji: merjenje, vzroki in posledice*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- OECD. (2002). *OECD small and medium enterprise outlook*. Paris: OECD Publications Service.
- Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2006). *Podjetništvo med željami in stvarnostjo: GEM Slovenija 2006*. Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Robson, M. T. (1996). Macroeconomic factors in the birth and death of UK firms: evidence from quarterly VAT registration. *The Manchester School*, 64: 170-188.
- Schneider, F. & Dominik H. E. (2002). *The shadow economy – an international survey*. Cambridge: University Press.
- Schneider, F. & Enste, D.H. (2003). **The size and development of the shadow economies and shadow economy labour force of 22 transition and 21 OECD countries: What do we really now?** » in B. Belev. 2003. *The Informal economy in the EU accession countries.*« Sofia: Center for the Study of Democracy: 23-62.
- Smith, W. L., Schallenkamp, K. & Eichholz, D. E. (2007). **Entrepreneurial skills assessment: an exploratory study.** *International Journal of Management and Enterprise Development*, 4(2): 179-201.
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2006). *Dejavniki poslovne uspešnosti novonastalih podjetij brez predhodnika, nastalih v letu 2002, ki so v letu 2005 še poslovala, Slovenija*. Statistične informacije, 176.
- Vernon, R. (1966). **International Investment and International Trade in the product Cycle.** *Quarterly Journal of Economics*, 80(1966): 190-207.
- ZGD - Zakon o gospodarskih družbah . (2006). Uradni list RS, št. 42/2006.

Jože Kocjančič je doktorski študent na Fakulteti za management Koper pri Univerzi na Primorskem. Njegovo raziskovalno delo temelji predvsem na proučevanju dinamike malih podjetij in sive ekonomije, ki se pretežno nanaša na ožje področje panoge lesarstva. V letu 2007 je prejel priznanje za najboljšo magistrsko nalogo Fakultete za management Koper. Zaposlen je kot svetovalec v podjetju, ki deluje v panogi lesarstva.

Štefan Bojnec je redni profesor za ekonomijo in znanstveni svetnik ter prodekan za znanstveno raziskovalno delo študentov na Fakulteti za management Koper pri Univerzi na Primorskem. Njegova bibliografija obsega več kot 600 bibliografskih enot, od tega okrog 110 izvirnih znanstvenih člankov v znanstvenih revijah. V letu 2008 je prejel Zlato plaketo Univerze na Primorskem in državno Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju ekonomije.